

YAHYÂ İBN-İ MUAZ ER-RÂZÎ (4)*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evveline ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihi ve sahbihi ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdkı ve'l-vefâ'... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri ibadetlerimizi kabul eylesin... Rızasına cümlemizi vâsıl eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî isimli büyük söfi ve alimin *Tabakâtü's-Süfiyye* isimli, Türkçe'ye tercümesi olmayan kaynak kitabını okuyoruz. 111. sayfaya ulaştık. Yahye'bni Muâz er-Râzî isimli büyük söfînin hayatıyla ilgili bölümü okumaktayız ve onun sözleriyle ilgili kısımlara geldik.

Dersimizi okuyup izahına başlamazdan önce, evvelâ ve hâssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın, bağlılığımızın, nâçizâne, âcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, ezvâcının, evlâdının, ashâbının *—rıdvânu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn—* ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve *hâssaten* Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyauallah büyüklerimiz, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-ı turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyâullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle ashâb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından bu dersi takip etmeğe gelmiş olan, siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman sevdiklerinin, geçmişlerinin, ecdâd u ceddâd, akraba-u taallukâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Rabbimizin tevîkî bizlere refîk olsun, ömrümüzü rızasına uygun geçirelim, bizler de ahirete sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varalım; cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, bir Fâtîha, üç İhlâs-ı Şerîf okuyup öyle başlayalım dersimize:

a. Allah Rızası Gâye Olursa...

Kitabın tek baskısı var. Mısırlı büyük âlim Nureddin ibn-i Şüreybe hazırlamış. Çok güzel bir tahkîkli baskı... Bu baskının

111. sayfasında 15. paragrafta kalmıştık, okuyoruz.

سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ السَّرَّاجُ يَقُولُ سَمِعْتُ
جَعْفَرَ الْخُلْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ الْفَضْلِ
الْعَدَوِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَلْفِ الْبُرْسَانِيِّ
حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاهَوَيْهِ الْبَلْخِيُّ قَالَ
سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ يَقُولُ عَلَى قَدْرِ حُبِّكَ اللَّهُ
تَعَالَى يُحِبُّكَ الْخَلْقُ وَبِقَدْرِ خَوْفِكَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى
يَخَافُكَ الْخَلْقُ وَعَلَى قَدْرِ شُغْلِكَ
بِاللَّهِ يَشْتَغِلُ فِي أَمْرِكَ الْخَلْقُ

TS. 111/15 (*Semi'tü abda'llàhi'bne aliyyini's-serrâc, yekülü: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekülü: Semi'tü muhammede'bne'l-fadli'l-adeviyye, kàle: Haddesenâ ahmedü'bnü halefini'l-bursâniyye, haddesenâ ahmedü'bnü muhammedi'bni şâheveyhi el-belhiyyü, kàle: Semi'tü yahye'bne'l-muàz, yekül*) Bu isimleri geçen rivâyet zincirinden, o şahıslardan naklen, Sülemî Hazretleri'ne geldiğine göre tercüme-i

hâli anlatılan Yahye'bnî Muâz er-Râzî şöyle buyuruyormuş. Kendisi meşhur bir vaiz, büyük bir alim, çok güzel sözleri var:

(Alâ kadri hubbîke'llâhe teâlâ yuhîbbuke'l-halk, ve bi-kadri havfîke minâ'llâhi teâlâ yehâfûke'l-halku, ve alâ kadri şuglike bi'llâhi yeştagilü fî emrike'l-halku.)

Tecrübesine dayalı, irfânına dayalı, ilim ve müktesebâtına dayalı olarak diyor ki kendisi:

(Alâ kadri hubbîke'llâhe teâlâ yuhîbbuke'l-halk) “Senin Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni sevmenin miktarı kadar, halk seni sever.” Halk, yâni insanlar. Münferit insanlardan başka öteki insanlar. Yardım talep eden bütün mahlûkat demek. Sen Allah'ı ne kadar seviyorsan, o miktarda kullar da seni sever.

(Ve bi-kadri havfîke minâ'llâhi teâlâ) Senin Allah'tan korkmanın miktarı kadar, *(yehâfûke'l-halku)* halk, mahlûkât, insanlar ve diğer varlıklar senden korkarak sana karşı saygı duyar. *(Ve alâ kadri şuglike bi'llâhi yeştagilü fî emrike'l-halku)* Senin Allah ile meşguliyetinin miktarı kadar halk senin emrinde, senin işinde, senin nisbetinde meşgul olur.

Demek ki, üç cümle söylüyor: Sen Allah'ı ne kadar seviyorsan, halk da seni, mahlûkat da seni o miktarda sever. Onunla ölçülü olarak, orantılı olarak sever. Sen Allah'tan ne kadar korkuyorsan, halk sana o kadar hürmet eder, sevgi gösterir, senden o kadar çekinir. Sen Allah'la ne kadar meşgul oluyorsan, halk da senin işinle, emrinle o kadar meşgul olur.

Bu doğrudur. Bu söz hadis-i şeriflerin mealine de uygundur. Çünkü Peygamber SAS Hazretleri bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:

“—Senin Allah indinde makamının, mevkiinin, durumunun, derecenin ne olduğunu merak ediyorsan, senin yanında Allah’ın ne durumda olduğunu bir düşün! Yâni, senin Allah’a karşı kulluğun ve Allah’a karşı tavrın ve senin Allah’ı sevmen; senin Allah’ın emrini tutman, senin Allah’tan korkman; senin Allah’la ilgili vazifelerini, zikirlerini yapman derecesinde, senin onun yanında kıymetin olduğu anlaşılır.” diye, zaten Peygamber SAS Efendimiz de bir hadis-i şerifinde buyurduğuna göre, demek ki iş doğrudur.

Bizim her işimizi Allah rızası için yapmamız lâzım! Allah’ın kulluğuyla meşgul olmamız lâzım! Allah’ı sevmemiz lâzım, Allah’tan korkmamız lâzım, Allah’ın zikriyle meşgul olmamız lâzım! Yoksa, halk beni sevsin diye ne kadar uğraşsan, halk yine sevmez. Halk bana saygı duysun, benden korksun diye ne kadar uğraşsan, halk seni yine saymaz, senden korkmaz. Halk benim sözümü tutsun veya benimle meşgul olsun, bana hizmet etsin diye ne kadar uğraşsan, gene halk o uğraşmayı yapmaz, sana kulak asmaz, dinlemez.

Demek ki, Cenâb-ı Hak’tan gayrı şeylerle meşgul olmanın sonu hüsrân oluyor. Ama insan mahlûkatı bir tarafa bırakıp da hâlikı düşününce ve ona kulluk etmeyi düşününce, bu sefer bütün mahlûkat onun karşısında dize geliyor, onun hizmetine giriyor, onun etrafında dönüyor.

Bu mânâları takviye eden başka hadis-i şerifler de var. Yâni, yerdeki gökteki kuşların, böceklerin, hatta denizin içindeki balıkların dahi böyle alimlere dua ettiğini, istiğfâr eylediğini bildiren hadis-i şerîfler var.

Tabii bizim gayemiz nedir? Büyüklerimizin bize öğrettiği bir kelime var, diyoruz ki:

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

(İlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlûbî) “Yâ Rabbi! Benim maksûdum sensin, hedefim sensin, kasdım sensin, teveccühüm sanadır ve ben senin rızasını istiyorum, başkasının değil. Senin beni sevmeni, benden râzı olmanı, benden hoşnut olmanı istiyorum!” diyoruz.

Zaten bu sevgiye, bu kulluğa, bu teveccühe başka bir şey karıştı mı, o zaman bir bakıma niyetine böyle şeyler karıştığı zaman, insan ihlâsını kaybetmiş oluyor; bir çeşit şirkin içine düşmüş oluyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri de, o zaman o kulu sevmiyor.

Hedefimizin Allah olması lâzım, gönlümüze Allah’ın sevgisini yerleştirmeye çalışmamız lâzım! Allah’ın korkusunu; “Eğer Allah’a itaat etmezsem, Allah’ın gazabına uğrarım. Allah’ın yolunda gitmezsem, Allah’ın rızası kaybederim.” korkusunu yerleştirmemiz lâzım! Ve Allah’la meşgul olmak lâzım! Yâni Allah’ın zikriyle, ibadetiyle, rızası yolunda, hizmetinde olmak lâzım!

Böyle olduğu zaman, bunun bir yan ürünü olarak; bizim gayemiz olarak değil, bizim gayemiz Allah’ın rızası ama, bunun bir sonucu olarak, insanlar, mahlûkat bizi sever; mahlûkat

bize hürmet eder, mahlûkat bizim sözümüzü dinler, mahlûkat bizim işimizle meşgul olur, hizmetimizde bulunur. Bu, o şahsın istediğinden değildir, istemesi doğru olmaz ama, Allah'a kulluk etmesinin sonucudur.

Allah'ın hiç bir velî kulu teveccüh toplamak istememiştir, rey toplamak istememiştir, halkın sevgisini özlememiştir, özenmemiştir ona... O tarafa meyletmemiştir. Halkı gözünden, gönlünden silmeğe, çıkarmağa çalışmıştır, halktan kaçmağa çalışmıştır, Hakk'a yönelmeğe çalışmıştır. Allah da onun mükâfatı olarak ona hem dünyayı, hem ahireti vermiştir.

Nitekim, bir başka hadis-i şerifi daha hatırlattı son cümlelerim bana...

Diyor ki o hadis-i şerifte Peygamber SAS Efendimiz:¹

مَنْ كَانَتْ نِيَّتُهُ الْآخِرَةَ جَمَعَ اللَّهُ شَمْلَهُ وَجَعَلَ
غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ وَمَنْ
كَانَتْ نِيَّتُهُ الدُّنْيَا فَفَرَّقَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَجَعَلَ
فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ

(هـ . حم . حب . طب . هب . عن زيد بن ثابت)

¹ İbn-i Mâce, Sünen, c.XII, s.128, no:4095; Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned, c.V, s.183, no:21630; İbn-i Hibbân, Sahîh, c.II, s.455, no:680; Taberânî, Mu'cemü'l- Kebîr, c.V, s.143, no:4891; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VII, s.288, no:10338; Zeyd ibn-i Sâbit RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.206, no:6187; Câmiü'l-Ehâdis, c.XXI, s.341, no:23681.

(*Men kânet niyyetehü'l-âhireh*) “Bir kimsenin arzusu, hevesi, niyeti ahiret olursa, (*cemea'llâhu şemlehû*) Allah onun iki yakasını bir araya getirir, yardımcısı olur, işlerini düzeltir, rast getirir. (*Ve ceale gınâhu fî kalbihî*) Gönlüne bir zenginlik verir, gönül zenginliği ihsân eder. İşleri de rast gider, gönül de hoş olur. (*Ve etethü'd-dünyâ ve hiye râğimetün*) Dünyalıktan nasibi, parası, pulu, maaşı, rızkı da yine –Allah yazdığı için– burnunu sürte, sürte onun arkasından gelir.”

Buna mukabil, (*Men kânet niyyetehü'd-dünyâ*) “Bir insanın gayesi, amacı dünya olursa; (*farraka'llâhu aleyhi emrahû*) Allah onun işlerini dağıtır, yayar, perişan eder, toparlayamaz hale getirir.

(*Ve lem ye'tihî mine'd-dünyâ illâ mâ kütibe lehû*) Bütün çırpınmalarına rağmen, dünyalıktan eline Allah'ın yazdığından fazlası da geçmez; kısmetinde, kaderinde ne varsa o geçer. (*Ve ceale fakrahû beyne ayneyhi*) Allah fakirlik korkusunu iki gözünün arasına diker, sallandırır. ‘Aman fakir olacağım, aman mahvolacağım, aman kendi başıma kalacağım!’ diye böyle bir fakirlik korkusu içindedir.”

Ben buna misal olarak, ecdadımızın hayatlarını düşünüyorum: Orta Asya'dan kalkmışlar, büyük ekseriyeti bu Anadolu'daki halkın ecdadı olan kişiler, bu diyarlara cihad etmeğe gelmişler. Malazgirt Savaşı olmuş, daha başka savaşlar olmuş, üç-dört asır Anadolu'nun fethi için müslümanlar uğraşmışlar. Diyarbakır taraflarından başlamış, Adıyaman, Hısn-ı Mansûr denilen yerden, Meyanfârikîn denilen Silvan'lardan Kafkasya'ya doğru genişlemiş.

Adana'dan Tarsus'a doğru, Anamur'a doğru genişlemiş, Gordion denilen Eskişehir'e doğru ulaşmış... Akıncılar gelmişler, gitmişler, uğraşmışlar, didinmişler, asırlarca bu mücadele sürmüştü.

Ölmek için gelmişler buraya... Helâlleşmişler yakınlarıyla, kefeni yanlarına almışlar, ölürsek yolda kefenlesinler bizi diye. Allah yolunda can vermeğe gelmişler. Allah-u Teâlâ Hazretleri de onların bu fedâkârlıklarını sevmiş, bu diyârları mükâfaat olarak onlara ihsân eylemiş. Biz de onların torunları olarak huzur içinde yaşıyoruz.

Ama onlar cihangirlik sevdasıyla, "Zengin olalım!" diye gelmiş değiller. Hepsinin hayatlarını biliyoruz, eserlerini biliyoruz, ideolojilerini biliyoruz, menâkıbını okuyoruz; hepsinin buralara geliş sebebi Allah'ın rızasını kazanmak... İstanbul'u fetih için gelen orduların hepsinin amacı, Rasûlullah SAS Efendimiz'in hadis-i şerîfindeki müjdeye mazhar olmak...

İslâm hudutlarında murabıtlık yapmanın, düşmana karşı cihad etmenin sevabının büyüklüğünden dolayı murabıt olarak, mücahid olarak gelmişler, buralara yerleşmişler. Canlarından vazgeçmişler, mallarından vazgeçmişler, evlâd ü iyâlinden ve rahat ve huzurlarından, kendi memleketlerinden vazgeçmişler, göç edip buralara gelmişler. Allah nice nice diyarları vermiş. Bu böyle olmuştur daimâ...

Allah bize de amellerimizde ihlas nasib eylesin... Şu fani dünyayı değil de, bâkî olan ahireti ve

Allah'ın rızasını düşünmeyi nasib eylesin...
Allah'ı sevmeyi, muhabbetullahı ihsân eylesin,
ma'rifetullahı ihsan eylesin... Allah ile, Allah'ın
zikri ile meşgul olmayı, Allah'ın sevdiği, râzı
olduğu hizmetlerle meşgul olmayı cümlemize
Mevlâmız nasib eylesin...

b. Ma'rifetullah'ın Kıymeti

سَمِعْتُ أَبَا الْفَضْلِ نَصْرُ بْنُ أَبِي نَصْرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ
ابْنَ الْفَضْلِ الْقَاضِيَّ الْبَلْخِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ
بْنَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُوسَى يَقُولُ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ
مُعَاذٍ يَقُولُ لَيْسَ مَنْ تَاهَ فِيهِ كَمَنْ تَاهَ
بِعَجَائِبِ مَا وَرَدَ عَلَيْهِ مِنْهُ

TS. 111/16 (*Semi'tü ebe'l-fadl nasre'bne ebî
nasr, yekülü: Semi'tü'bne'l-fadl el-kàdî'l-
belhiyye, yekülü: Semi'tü muhammede'bne
ismâile'bni mûsâ, yekülü: Semi'tü yahye'bne
muàzin, yekül*) Bu rivâyet zinciriyle Yahyâ b.
Muàz'dan şu söz de geliyor: (*Leyse men tâhe
fîhi kemen tâhe bi-acâibi mâ verede aleyhi
minhu.*)

Buradaki zamirler Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne
râcîdir.

(*Leyse men tâhe fîhi*) “Allah'ta, Allah'ı
düşünmekte, Allah'ın ma'rifetullahında hayran
olan, sergerdân olan kimse; (*leyse men tâhe*

fîhi kemen tâhe bi-acâibi mâ verede aleyhi minhu) Allah'tan kendisine gelen vâridât ve ikrâmât ve birtakım hâlâtтан hayran olan kimse gibi olmaz.” Yâni, “Ma’rifetullahın insana verdiği neş’e, ikramullahın insana verdiği neş’eden daha üstün, çok daha zengindir, çok daha derindir, çok daha tatlıdır demek istiyor. Allahu a’lem...

Tabii onun için biz diyoruz ki: (İlâhî ente maksûdî) “Sensin maksudum yâ Rabbi.” Yâni Allah’ın rızasını kazanalım da ceplerimizi dolduralım; dünyada, ahirette rahat edelim, cennete girelim! Dünyada da huzur içinde yaşayalım!

Tabii bu da bir duygudur. Cenneti istemek var. Çünkü cenneti istemeyi tavsiye ediyor Kur’an-ı Kerim. Elbette insan cehennemden kurtulmak ister, elbette insan cenneti elde etmeğe şevklenir, arzu duyar. Ama insanlar bu konuda grup gruptur. Öyle aşık-ı sâdıklar var ki, onlar için cehennem duygusu, korkusu da bahis konusu olmuyor, cennet arzusu ve şevki de bahis konusu olmuyor; sırf Allah’ın rızası için kulluk etmek önemli oluyor.

Kur’an-ı Kerim’de de bunlarla ilgili işaretler vardır.

مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ

(آل عمران: ۱۰۲)

(Minküm men yürîdü’-d-dünyâ ve minküm men yürîdü’-l-âhireh) “Sizden bir kısmınız dünyayı

istiyordu, bir kısmı da ahireti istiyordu.” (Âl-i İmrân, 3/152) deniliyor.

İnsanoğulları, tabii sadece Bedir Harbi’nde, Uhud Harbi’nde değil, her zaman kimisi dünyayı istemiştir, kimisi ahireti istemiştir. Kimisi bir maddî hesap yapmıştır, kimisi de mânevî bir hesap yapıp ahireti istemiştir.

Ama bir de bazı ayet-i kerimelerde şöyle ifadeler geçiyor.

Meselâ, *Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

(الكهف: ٢٨)

(*Va’sbir nefseke mea’llezîne yed’üne rabbehüm bi’l-gadâti ve’l- aşıyyi yürîdûne vecchê*) [Sabah akşam Rablerine, onun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et!] (Kehf, 18/28) Bir de Allah’ın zât-ı pâkini, vech-i pâkini murâd eden insanlar olduğu da, bu ayet-i kerimeden anlaşılıyor ve Peygamber Efendimiz’e Allah-u Teâlâ Hazretleri onların yanında yer almayı tavsiye ediyor.

Demek ki, bir dünyayı isteyenler var, bir ahireti isteyenler var; ve bir zümre daha var ki, Allah onları medhediyor. Peygamber Efendimiz’e, “Onları kırma, onları üzme, onların yanında yer al!” diye tavsiyede bulunuyor. Yâni, Allah’ın zât-ı pâkini, vech-i pâkini arzu eden insanlar da var. Demek ki ona da işaret var Kur’an-ı

Kerim'de. Yâni aşık-ı sâdıklara da işaret var. Yâni bir menfaat kaygısıyla, bir mükâfat arzusuyla kulluk etmeyip, sırf aşk ile, şevk ile hâlisâne kulluk duygusuyla, Allah sevgisiyle hareket eden insanlar da olduğu anlaşılıyor.

Tabii, Allah'ın derece derece kullarına ikramları vardır. Yaptıkları amellere göre, işledikleri hayrât ü hasenât ve ibadet ve taata göre kullarına mükâfatları vardır. Ve bu mükâfatlar büyüdükçe, lezzet artar tabii. İnsan bir güzel rüya görse, rüyada Rasûlüllah SAS'i görse, mânevî bir iltifata erse, bir ikram-ı ilâhîye mazhar olsa, günlerce sevinir.

Evet, bunlara sevinir, hayran olur, kendinden geçer, mest olur ama, bu ikramlarla mest olmak, Allah'ı düşünüp ma'rifetullahla mest olmak gibi değildir. Ma'rifetullahla mest olmanın zevkine doyum olmaz demek istiyor yâni. Allah'ı bilmenin ve Allah'a ermenin zevki, Allah'ın ikramlarına kavuşmanın zevki gibi değildir, çok daha yüksektir diyor.

Tabii tadan bilir ve bilen böyle kesin konuşur. Bu zevkleri tatmayı, yaşamayı Allah cümlemize, hepimize nasib eylesin...

c. Mânevî Makamları Elden Kaçırarak

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ الْفَوْتُ أَشَدُّ مِنْ الْمَوْتِ
لِأَنَّ الْفَوْتَ انْقِطَاعٌ عَنِ الْحَقِّ وَالْمَوْتُ
انْقِطَاعٌ عَنِ الْخَلْقِ

TS. 112/17 (*Kàle ve semi'tü yahyâ, yekül*) Aynı râvîler dediler ki, Yahye'bnî Muàz şöyle söylemiş: (*El-fevtü eşeddü mine'l-mevt*) "Elden kaçırmak ölümden beterdir. Fevt etmek, (*el-fevtü*) bir şeyi elden kaçırmak, (*eşeddü mine'l-mevt*) ölümden daha beterdir. (*Lienne'l-fevte inkıtâun ani'l-hak*) Çünkü elden kaçırmak, mânevî bakımdan, tasavvufî yönden makamı, mevkii, Allah'ın rızasını, iltifatı kaçırmak, mânevî bakımdan fevt, (*inkıtâun ani'l-hak*) Hak'tan kesilmektir. Halbuki, (*ve'l-mevte inkıtâun ani'l-halk*) ölüm halktan kesilmektir. Ölünce insan mahlûkattan ayrılıyor. Ama ahirette Allah'ın huzuruna gidiyor."

Demek ki fevt daha fena... Fevt ölümden daha fena, mânevî makamları elden kaçırmak çok daha kötü. Çünkü fevt, Allah'ı kaybetmek demek oluyor, Allah'la olan ilişkisini kaybetmek oluyor. Allah'tan kesilmek oluyor, elden kaçırmak oluyor ama; mevt halktan kesilmek oluyor, halkla alakası kesiliyor, ölüyor ahirete gidiyor. Olsun, bir şey değil. Yâni Allah'ın sevgili kulu olarak ahirete giderse, bir şey değil. Ama fevt daha fena... Yâni mânevî makamını, Allah'ın iltifatını, Allah'ın rızasını kaçırmak ölümden de beter. Ölüm bir şey değil, ötekisi ölümden de beter.

d. Yalnızlığı Sevebilmek

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ النَّهَّائِنْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
مُوسَى بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ
يَقُولُ الْوَحْدَةَ مُنِيَّةُ الصِّدِّيقِينَ وَالْأَنْسُ

بِالنَّاسِ وَخَشْتَهُمْ

TS. 112/18 (*Semi'tü muhammede'bne aliyyini'n-nehâvendiyye, yekülü: Semi'tü mâse'bne muhammedin, yekül: Semi'tü yahye'bne muâz, yekül*) Bu ravilerden rivâyet edildiğine göre, dedi ki Yahye'bni Muâz er-Râzî: (*El-vihdetü münyetü's-sıddîkîn, ve'l-ünsü bi'n-nâsi vahşetühüm.*)

Biliyorsunuz insanlar derece derece. Basit insanlar var, takvâ ehli insanlar var, ârif insanlar var, ihlâslı insanlar var, bir de insanların sıddîkları var. Yâni Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz gibi. O sıfatı almış olan bir kişi Ebû Bekir Efendimiz ki ümmetin efdali oluyor. *Sıddîk* ne demek? Sadâkate son derece ileri mertebede olan demek. Doğrulukta ve doğru arkadaşlıkta, bağlılıkta son derece ileri mertebede olan demek... Tasdikte en ileri mertebede olan demek...

Biliyorsunuz, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'e müşrikler geldiler, dediler ki:

“—Gördün mü şimdi, senin inandığın Hazret-i Muhammed'i, bu sefer ne söyledi?”

“—Ne söyledi? Ne olmuş yâni, ne telaşlanıyorsunuz?” dedi.

“—Güya dün Mi'râca çıkmış, güya yedi kat semâvâtı geçmiş, güya eski peygamberleri görmüş, güya Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin huzuruna çıkmış... Gördün mü işte böyle şeyleri söyledi.” diyorlar.

“—Öyle şeyleri söyledi mi?” dedi o müşriklere. “Söyledi mi bunları, duydunuz mu, gerçekten mi söyledi, siz mi uyduruyorsunuz?”

“—Yok, biz uydurmuyoruz, gerçekten o söyledi.”

“—O söylediyse, doğrudur.” dedi. “O söylediyse, onun ağzından çıkanları aynen söylüyorsanız, o söylemişse doğrudur.” dedi.

Hiç tereddüt etmedi. “İnsan yedi kat gökleri geçer mi? Eski peygamberleri görür mü? Meleklerle konuşur mu?..” filan demedi, tasdik etti. Yâni tasdikte, sıdk u sadâkâtte, bağlılıkta, doğrulukta en yüksek mertebe oluyor siddîklık.

Siddîklık makamına çıkmış olan bir kimse için, (*El-vihdetü*) “Tek başına olmak, yanında kimse olmaması...” Arkadaş yok, kimse yok, tek başına kalmış bir yerde, çölde, dağda, ovada, mağarada, evde, köyde... Tek başına kalmak, *vihdeh*; biz vahdet diyoruz, o *vihdeh diyor*, bir çeşit tek başına kalmak yâni. (*Münyetü’s-siddîkîn*) “Siddîkların temennîsidir, arzusudur, istediği bir şeydir.”

Yâni millet, cahiller, gâfiller, ârif olmayan kimseler biraz yalnız kaldılar mı, canları sıkılır. Çünkü ârif değil, Allah’ı bilmiyor, Allah’la ünsiyeti bilmiyor, Allah’a kulluk etmeyi bilmiyor, Allah’ı zikretmeyi bilmiyor, yalnız kaldı mı canı sıkılıyor.

“—Çıkıyorum ben...”

“—Nereye gidiyorsun efendi?”

“—Kahveye gidiyorum. Canım sıkıldı, patladım yâ! Bu tatil gününde, pazar gününde, ne bu yâ, hiç kimse yok!”

Yallah, kalabalığın içine... Yâni, yalnız durmayı hazmedemiyor ve yalnız durmayı değerlendiremiyor.

“Yalnızlık, tek başına olmak sıddîklerin arzusudur, emelidir, temennî ettiği bir şeydir. (Ve’l-ünsü bi’n-nâs) “İnsanlarla düşüp kalkmaksa, (vahşetühüm) işte o asıl yalnızlıktır onlar için.”

Neden?.. İnsanlarla konuşuyor, o bir laf söylüyor, ötekisi bir laf söylüyor. Kendisinin Allah’la meşguliyetini inkıta ediyor onlar. Yâni, “Üf, nedir bu insanlardan çektiğim yâ? Biraz yalnız kalsam da Allah’la başbaşa kalsam!” diye onlar onu arzu ederler. İnsanlarla beraber oldukları zaman, onların yalnızlığı başlıyor, kopukluğu başlıyor. Yalnız oldukları zaman, muradlarına ermiş oluyorlar, sevdikleriyle baş başa kalmış oluyorlar.

Yâni, bir insan eğer yalnızlığı hazmedemiyorsa, sevemiyorsa derecesi eksik demektir. Yalnızlıktan rahatsız oluyorsa, ham demektir. Bu bir eksiklik. Yalnızlığı sevecek insan...

Peygamber SAS Efendimiz’e peygamberlik gelmeden önce, ilk önce yalnızlık sevdirdi. Hıra Dağı’nın çok zor çıkılan, bir saatte çıkılan bir yerine çıkıp, bir mağarada günlerce kalmak ne demek? Yalnızlığı sevmek demek...

Peygamber SAS Efendimiz diyor ki:

“—Bana ilk önce yalnızlık sevdirdi.”

Çünkü yalnızlık olunca, insanlardan kesilme ama, Allah’la buluşma oluyor. İnsanlarla buluştuğun zaman Allah’la kulluğu ve ünsiyeti kesiliyor bu sefer. Yalnızlığı sevebilmek ve değerlen- direbilmek lâzım! Bu da tasavvufla

oluyor, zikirle oluyor, zikrin tadına varmakla oluyor, tefekkürle oluyor.

e. Zâhid ve Ârifin Vasıfları

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ الزَّاهِدُ صَافِي الظَّاهِرِ
مُخْتَلِطُ البَاطِنِ وَالْعَارِفُ صَافِي البَاطِنِ
مُخْتَلِطُ الظَّاهِرِ

TS. 112/19 (*Kàle semi'tü yahyâ, yekül*) Aynı râvi Yahye'bnî Muàz'ın şöyle dediğini de duymuş, naklediyor: (*Ez-zâhidü sâfi'z-zâhir muhtelitü'l-bâtın, ve'l-ârifü sâfi'l-bâtın muhtelitü'z-zâhir*)

Biliyorsunuz, dindar insanların genel sınıflandırılmasında bir grup *zâhidler* zümresidir; zühd sahibi insanlar. Bir grup da ârifler zümresidir; irfan sahibi, ma'rifetullaha ermiş insanlar.

Zâhidin ana vasfı nedir? Dünyaya önem vermemek, metelik vermemek, dünya sevgisini gönlünden çıkarmış olmak. Ana vasfı budur. Rağbeti ahiretedir, dünyalığa değildir. Arzusu mevkî, makam, para, pul değildir.

Tabii bu bir merhaledir. Dünya sevgisini pek çok kimse kalbinden atamıyor, çıkartamıyor. Dünya sevgisi kalbinde olduğu zaman da, çeşitli hatalara düşüyor. Hırslar, dünya sevgileri, insana çeşitli kusurlar işlettiriyor. Bundan vazgeçebilmek, zâhid olabilmek güzel bir şey!

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:²

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا

(ه. طب. ك. هب. عن سهل بن سعد)

(İzhed fi'd-dünyâ) “Dünyaya karşı müstağnî ol, dünyaya aldırmama durumuna gel!”

Tavsiye ediyor bunu, zâhidlik güzel bir sıfat yâni.

(Ez-zâhidü sâfi'z-zâhir) Evet, bu mertebeye ulaşmış bir kimsenin dışı, zahiri sâfîdir, pırıl pırıldır, saftır, temizdir. Ama, (muhtelitü'l-bâtın) içi karışıktır. Çünkü zahidlikten yüksek makamlar da var. Dünyayı terk edebilmiş ama, dışı sâfî ama, içi karmaşıktır. Henüz daha terk ettiği dünya ile alâkalarını koparamamıştır, içindeki fırtınalar dinmemiştir. Acı çekmektedir, dünyayı terk etmekten, yokluktan, sıkıntılardan, imtihanlardan filan...

Ama, (ve'l-ârifü sâfi'l-bâtın) Arif'in içi adamakıllı durulmuştur, sâfileşmiştir, (muhtelitü'z-zâhir) dışı karışıktır. Dış görünüşü böyle karmaşık görünür ama, içi durulmuştur, sâfileşmiştir.

² İbn-i Mâce, Sünen, c.II, s.1373, no:4102; Hâkim, Müstedrek, c.IV, s.348, no:7873; Taberânî, Mu'cemü'l-Kebîr, c.VI, s.193, no:5972; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VII, s.344, no:10522; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, c.VII, s.136; Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, c.I, s.373, no:643; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.346, no:6091 ve s.1266, no:8577, 8580; Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.126, no:323.

Bazı büyüklere göre, müslümanın üç mertebesi vardır:

Birincisi: Âbid sıfatına sahip olduğu mertebe. Yâni, ibadet ve taatini yapıyor.

İkinci mertebe: Zâhid. Yâni, dünyadan meylini çekmiş, dünyaya aldırıyor, ahirete yönelmiş, ahiret ehli olmuş.

Üçüncüsü: Ârif. Yâni, Allah'ın ma'rifetullahına mazhar olmuş, Allah bilgisine ermiş, irfâna sahip olmuş kimse.

Dördüncüsü de, aşık. Çünkü insan bildi mi aşık olur, aşık oldu mu da muhibb-i sâdık olur. En yüksek makam, bazı büyüklere göre aşk makamıdır, aşıklık makamıdır, aşık-ı sâdıklık makamıdır.

Onun için, Mevlânâ'nın bütün Mesnevî'si aşk konusunu işler. Yunus Emre'nin bütün şiirleri aşk konusunu işler. Osmanlı âriflerinin, mutasavvıflarının çoğu aşk konusunu işler.

Eşrefoğlu Rûmî:

*Ey Allah'ımbeni senden ayırma,
Beni senin cemâlinden ayırma,
Balığın cânı su içre dirüdü;
İlâhî balığı gölden ayırma.*

diyor. Yâni o aşk deryâsında gark olmayı arzu ediyor. Bir başka şair de:

*Işk imiş her ne var âlemde,
İlm bir kil ü kâl imiş ancak.*

diye bu düşünceyi terennüm ediyor. Fuzûlî'nin bütün şiirlerinde aşkı işlemesi de aynı ekole bağlı olmasındandır.

f. Zâhidler ve Ârifler

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ أَهْلُ الْمَعْرِفَةِ وَحُشُّ اللَّهِ
فِي الْأَرْضِ لَا يَأْنُسُونَ إِلَّا أَحَدٍ وَالزَّاهِدُونَ غُرَبَاءُ
فِي الدُّنْيَا وَالْعَارِفُونَ غُرَبَاءُ
فِي الْأَخِرَةِ

TS. 112/20 (Kâle, ve semi'tü yahyâ yekül) Yine aynı râvî şöyle dediğini de naklediyor: (Ehlü'l-ma'rifeti vahşu'llâhi fi'l-ard, lâ ye'nesûne ilâ ehadin; ve'z-zâhidûne gurabâu fi'd-dünyâ, ve'l-ârifûne gurabâu fi'l-âhireh)

Buyurmuş ki:

(Ehlü'l-ma'rifeti) “Ma'rifet sahibi olan insanlar, ma'rifet ehli, (vahşu'llâhi fi'l-ard) Allah'ın vahşî mahlûklarıdır, ehli olmayan varlıklarıdır. Ehlullah, yeryüzünde vahşilerdir. Yâni, Allah yanında ehli, insanlar yanında vahşî., Yâni, bir hayvanı terbiye edersen ehlîleştiriyorsun, ehlîleştirmezsen vahşî kalıyor. O mânâyı düşünün. Ma'rifet ehli, yeryüzünde Allah'ın vahşî varlıklarıdır, (lâ ye'nesûne ilâ ehad) hiç kimseyle ünsiyet edemezler. Hiç kimseyle düşüp kalkıp, ona gönül bağlayıp, dost olamazlar. Çünkü Allah'la dostlar...

(*Ve'z-zâhidûne gurabâu fi'd-dünyâ*) “Zâhidler dünyada gariplerdir, (*ve'l-ârifûne gurabâu fi'l-âhireh*) ârifler de ahirette gariplerdir.”

Şunu demek istiyor Allahu a'lem: Zâhidler dünyayı terk etmişlerdir, dünya gözlerinde yok. Âriflerin ise, hem dünya gözlerinde yok, hem ahiret gözlerinde yok... Yâni Allah'ın asıl rızasını, sevgisini düşünüyorlar mânâsına.

g. Ele Geçene Sevinmemek

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَا لَكَ تَأْسَفُ
عَلَى مَفْقُودٍ لَا يَرُدُّهُ عَلَيْكَ الْفَوْتُ وَمَا لَكَ تَفْرَحُ
بِمَوْجُودٍ لَا يَتْرُكُهُ فِي يَدِكَ الْمَوْتُ

TS. 112/21 (*Kâle, semi'tü yahyâ yekûl*) Aynı râvî bir başka sözünde buyurmuş ki: (İbne âdem, *mâ leke te'sefü alâ mefkûd lâ yerüddühû aleyke'l-fevt ve mâ leke tefrahu bi-mevcûd lâ yetrükühû fî yedike'l-mevt*)

Cümlelerin şi'riyetini, estetik kıymetini Arapça bilenler anlar. Güzel bir cümle, yâni müsecca' bir nesir. Sanatkârâne bir söz söylemiş Yahye'bni Muâz. Diyor ki:

(İbne âdem) “Ey Ademoğlu!” Hepimiz Hazret-i Adem'in evlatlarıyız ya, insanoğluna böyle hitap ediliyor onun için. “Ey Ademoğlu!” yâni ey insan demek. “Ey Ademoğlu! (*Mâ leke*) Ne oluyor sana, (*te'sefü alâ mefkûd*) elinden kaçırdığına esef ediyorsun, üzülüyorsun?”

“—Tüh, parayı kazanamadım; tüh, şu evi alamadım! Tüh şunu kaçırdım, fırsat gitti; alsaydım şöyle olacaktı filan...”

Elden kaçana teessüf ediyorsun, ne oluyor sana, niye teessüf ediyorsun ey Ademoğlu? (*Lâ yeruddühû aleyke'l-fevt*) Artık o fevt sana onu geri getirmeyecek ki, niye esef ediyorsun? Yâni esefin onu geri getirmeyecek ki esef etmene ne lüzum var?

(*Ve mâ leke tefrahu bi-mevcûd*) “Ne oluyor ki, elinde mevcut olan şeye seviniyorsun? ‘Köşküm var, bahçem var, param var, pulum var, zenginim...’ diye mevcuduna ne diye seviniyorsun ki; (*lâ yetrükühû fî yedike'l-mevt*) ölüm onu senin elinde tutmayacak ki, bırakmayacak ki... Ölüm onu elinden çekip alacak. Mevcuda ne seviniyorsun, mefkûda ne üzülüyorsun, elinden kaçana ne üzülüyorsun; üzülmenin onu sana geri getirmeyeceğini bile bile. Mevcuda ne seviniyorsun, ölümün onu senin elinden aldığını bildiğin halde?” demek istiyor, sözün mânâsı bu.

Yâni şunu demek istiyor ki: Bir sûfî, bir mutasavvıf, bir Allah ehli insan, elde ettiği şeye sevinmez; elde etmediği şeye üzülmez. Ne olacak yâni, üzülünce bir şey olmuyor ki.

“—Hay Allah, bir apartmanım yok! Hay Allah bir gemim yok...” Üzül üzülebildiğin kadar. Böyle bir şeyi gönüllerine koymazlar onlar. Üzülmeye lüzum yok, mevcuda sevinmeye de lüzum yok; nasıl olsa bir gün elden gidecek. Elden gidecek olan bir şeye sevinmezler, ele

gelmeyen bir şeye de üzülmezler. Yâni sağlam insanlardır, gönlü şen insanlardır, r a h a t insanlardır. Ele girmemişse üzülmezler, ele girmişse de sevinmezler.

Dervişlerin hali biraz böyle enteresandır, değişiktir ama huzurludurlar, rahattırlar, hiç bir olay onları sarsıp, üzüp mahzun edemez.

h. Allah Hakkında Bilgi

سَمِعْتُ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنِ بَكْرِ الْوَرْثَانِيَّ يَقُولُ
حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ ابْنِ عَلِيٍّ الْبُرْذَعِيُّ قَالَ
حَدَّثَنَا طَاهِرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الرَّازِيُّ قَالَ قِيلَ
لِيَحْيَى ابْنِ مُعَاذٍ أَخْبَرَنَا عَنِ اللَّهِ مَا هُوَ قَالَ إلهٌ
وَاحِدٌ قِيلَ كَيْفَ هُوَ قَالَ مَلِكٌ قَادِرٌ قِيلَ أَيْنَ وَ قَالَ
بِالْمِرْصَادِ قِيلَ عَنْ هَذَا أَسْأَلُكَ قَالَ يَحْيَى فَذَلِكَ
صِفَةُ الْمَخْلُوقِ فَأَمَّا صِفَةُ الْخَالِقِ

فَمَا أَخْبَرْتُكَ بِهِ

TS. 112/22 (Semi'tü abde'l-vâhidi'bni bekrini'l-versâniyye, yekülü: Haddesenî ahmedü'bnü muhammedi'bni aliyyini'l-berzaiyye, kàle: Haddesenâ tâhirü'bnü ismâîle'r-râziyyü, kàle: Kile li-yahye'bni muàz) Bu rivâyet zincirinden geldiğine göre Yahye'bni Muàz'a birisi demiş ki, demişler ki:

(Ahbirnâ ani'llâh, mâ hüve?) “Allah hakkında bize bilgi ver, nedir o, kim, nasıl bir şeydir Allah..? Allah'ın ne olduğu hakkında bize bir mâlumat ver.”

(Kâle: İlâhün vâhidün) “Eşsiz, tek olan ilahtır. Şerîki, nazîri olmayan ilâhtır.” Allah'ı soruyorlar, (ilâhün vâhidün) diyor. Yâni tek ilahtır, şeriki naziri olmayan tek ilahtır.

(Kîle: Keyfe hüve?) “Nasıldır yâni Allah?” denildi.

(Kâle: Melikün kâdir) “Kudretli bir hükümdârdır. Yâni her şeye gücü yeten kâdir-i mutlaktır.” dedi.

(Kîle: Eyne hüve?) “Nerededir Allah?”

Nasıldır diye soruyorlar, nedir diye soruyorlar, nerededir diye soruyorlar. “Nerededir?”

(Kâle: Bi'l-mirsâd) “Seni gözlemektedir, mirsâddadır, seni gözetleme mevkiindedir.”

(Kîle: Leyse an hâzâ es'elüke) “Yâ, ben sana bunu sormuyorum.” diyor.

Dikkat ederseniz, adam Allah hakkında, onun ağzından bir takım tarifler almak istiyor, kendisinin kafasına göre. “Nedir Allah, nerededir Allah, nasıldır Allah?” filan diye bir şeyler soruyor. O da hem doğru cevap veriyor, hem de onun istemediği tarzda bir cevap veriyor. Yâni:

“—Nedir Allah?..”

“—Tek ilahtır.”

“–Yâni nasıldır o?..”

“–Kâdir-i mutlaktır, her şeye gücü yeter.”

“–Nerededir o?..”

“–Seni gözlemektedir.”

Yâni dağın tepesindedir, şuradadır, buradadır, bulutun arkasındadır filan gibi bir şey istiyor o, öyle bir şey demiyor yâni.

Güzel cevap veriyor, nükteli cevap veriyor.”

“–Yâ biz bunu sormuyoruz.” diyorlar

(*Kàle yahyâ*) Bunun üzerine, diyor ki Yahye’bni Muàz:

(*Fezâke sıfatü’l-mahlûk*) “Mahlûkun sıfatı budur. (*Feemmâ sıfatü’l-hàlık femâ ahbertüke bihî*) Hâlıkın sıfatını ben sana haber vermedim, söylemedim.”

Yâni Allah-u Teâlâ Hazretleri öyle sorularla, tariflerle anlatılabilecek gibi değildir ki. Çünkü;

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

(الشورى: ١١)

(*Leyse kemislihî şey’un*) “Onun gibi hiç bir varlık yoktur, eşsizdir. Hiç bir varlık ona benzemez.” (Şûrâ, 42/11)

Onun için, öyle mahlûkâtı tarif eder gibi, Hâlıkın sıfatı tarif edilemez.

“–Bu caminin kubbesi şu kadar yüksektir, içi şu kadar insan alır, duvarları çinidendir, altı şöyledir, üstü böyledir.” diye maddî şeyleri tarif edersin.

“–Nedir Allah?”

“–Yegâne ilâhtır.”

“–Nasıldır o?”

“–Her şeye kâdirdir.”

“–Nerededir o?”

“–Seni görüp gözetmektedir. Her yerde hâzır ve nâzırdır.” diye cevap veriyor. Yâni, Allah hakkında mahlukâtın tarifi gibi şeylerin söylenemeyeceğini anlatmış oluyor. Nüktedân bir insan, böyle cevap veriyor.

i. Allah’a Hizmetten Sevinç Duymak

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ
مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا عَلِيُّ الرَّازِي قَالَ قَالَ يَحْيَى
بُنُ مَعَاذٍ مَنْ سُرَّ بِخِدْمَةِ اللَّهِ سُرَّتِ الْأَشْيَاءُ كُلَّهَا
بِخِدْمَتِهِ وَمَنْ قَرَّتْ عَيْنُهُ بِاللَّهِ قَرَّتْ عِيُونُ

كُلُّ شَيْءٍ بِالنَّظَرِ إِلَيْهِ

TS. 113/23 (Haddesenâ ahmedü’bnü muhammedi’bni ya’küb, kâle: Haddesenâ ahmedü’bnü muhammedi’bni alî; haddesenâ aliyyüni’r-râziyyü, kâle: Kâle yahye’bni muàz) Bu râvîlerden rivâyet edildiğine göre Yahye’bni Muàz demiş ki:

(Men sûrre bi-hidmeti’llâh, sûrreti’l-eşyâu küllehâ bi-hidmetih; ve men karret aynühü bi’llâh, karrat uyûnü külli şey’in bi’n-nazari ileyh)

(*Mensürre bi-hidmeti'llâh*) “Allah’a hizmetten sevinç duyan insan, Allah’a kulluk etmek, Allah’ın yoluna hizmet etmekten sevinç duyan insan, (*sürreti’l-eşyâu küllehâ bi-hizmetih*) o insana bütün varlıklar hizmet etmekten sevinç duyar. Allah’a hizmetten sevinç duyan insana bütün mahlûkât, bütün her şey hizmet etmekten sevinç duyar.”

Peygamber Efendimiz’e ağaçların, taşların “*Esselâmü aleyke yâ rasûla’llah!*” dediği gibi, her şeyin onun sevgisini kazanmak için çırpındığı gibi, minberinin üzerinde hutbe okumayınca inlediği gibi... Yâni Allah’ın hizmetinden sevinç duyan kişinin hizmetini herkes seve seve yapar, herkes onun hizmetinden sevinç duyar. (*Ve men karret aynühû bi’llâh*) “Gözü Allah’la şenlenen insanın, (*karrat uyûnü külli şey’in bi’n-nazari ileyh*) yüzüne bakmaktan herkesin gözü, gönlü şenlenir.”

Bu söz, tabii daha önce geçen sözlere de benziyor. Yâni insan Allah’la meşgul oldu mu, herkesin iltifatına mazhar oluyor, herkes onu seviyor, herkes onun hizmetine koşuyor, herkes ona seve seve hizmet ediyor.

j. Zühd Üç Şeydir

سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ الْفَارِسِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْحَسَنَ بْنَ عَلَوَيْهِ يَقُولُ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ
يَقُولُ الزُّهْدُ ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ الْقِلَّةُ وَالْخُلُوعُ وَالْجُوعُ

TS. 113/24 (*Semi'tü ebe'l-hüseyni'l-fârisiyye, yekülü: Semi'tü hasene'l-alleveyh, yekülü: Semi'tü yahye'bne muàz, yekül*) Bu râvîlerden rivâyet edildiğine göre, Yahye'bni Muàz zühdü tarif etmiş, şöyle buyurmuş:

(*Ez-zühdü selâsetü eşyâ'*) “Zühd üç şeydir.” Hani deminden beri anlatıyoruz ya zâhidlik, zâhid olmak, dünyaya kıymet vermemek... (*Ez-zühdü selâsetü eşyâ'*) “Zühd üç şeydir: (*El-killetü, ve'l-halvetü, ve'l-cûu*) Killet, halvet, cû'...” *Killet* ne demek? Azlık. Yâni malı mülkü, varlığı az olmak. *Halvet*; yalnızlık, herkesin yanında olmamak, تنها bir yerde olmak... *Cû'*, açlık demek... “Zühd; azlıktır, yalnızlıktır ve açlıktır.”

Tabii Tasavvufî çalışmalarda, biliyorsunuz, okumuşsunuzdur kitaplardan, hocalardan duymuşsunuzdur, dervişin, nefsinin terbiyesi için yapılan çalışmalarda ne gerekiyor? Bir: *Killet-i taâm*; yâni yemek az olacak. İşte burada *cû'* dedi zaten. Karnı çok tok oldu mu insanın, kalbi çalışmıyor; nefsi kuvvetleniyor, *shevânî tarafı kuvvetleniyor*. Karnı aç olduğu zaman, oruç tuttuğu zaman, *irfânı pırıldamağa başlıyor, kalbi nurlanmağa başlıyor*. O bakımdan oruç tavsiye edilmiş, açlık tavsiye edilmiş. *Killet-i taâm*.

Sonra, *killet-i menâm*; az uyuyacak. Yâni gece ibadet edecek, *teheccüde kalkacak, uykuya düşkün olmayacak*.

Sonra, *killet-i kelâm*; az konuşacak. *Sükût da ibadet olduğundan ve çok konuştuğu zaman*

yalan söyleyebilir, mâlâyânî konuşabilir, gıybet edebilir vs... Konuşmanın birçok tehlikeleri, afetleri olduğundan az konuşacak; zikirle meşgul olacak, tefekkürle meşgul olacak.

Ve uzlet-i enâm; yâni killetü istiğnâsi'n-nâs diyelim buna da... Yâni. insanlarla düşüp kalkmayı da azaltacak. Şöyle تنها yeri isteyecek.

Burada tabii üç şeyi söyledi zâhid için: Killet dedi, azlık. Neyin azlığı olduğunu söylemedi. Yemenin azlığı, uykunun azlığı vs. hepsi giriyor. Halvet dedi, yalnızlık. Bir büyük ne diyor:

“—Yalnızlık büyük ruhların gıdasıdır.” diyor.

Tefekkür oluyor, büyük şeyler, arifâne haller o zaman zuhûra geliyor. Killet, halvet, cû', açlık.

k. Sabrın ve Rızanın Hakîkati

قَالَ وَقَالَ يَحْيَىٰ عِنْدَ نَزْوِلِ الْبَلَاءِ تَظْهَرُ حَقَائِقُ
الصَّبْرِ وَعِنْدَ مُكَاشَفَةِ الْمَقْدُورِ تَظْهَرُ
حَقَائِقُ الرِّضَا

TS. 113/25 (Kâle, ve kâle yahyâ) Aynı raviler dediler ki, Yahye'bnî Muàz şöyle söylemiş: (İnde nüzûlü'l-belâi, tazharü hakàikü's-sabr; ve inde mükâşefeti'l-makdûr, tazharü hakàikü'r- rıdâ.)

Dervişlerin birtakım güzel huylara sahip olması lâzım! Yâni derviş, Allah'ın rızasını arayan insan demek. Allah'ın sevgili kulu olma yoluna azmetmiş, ayak basmış, o yolda yürüyen, seyr-i sülük isteyen mürid, derviş. Bunun birtakım

güzel huyları olması lâzım. Gerekli olan huyların başında sabır geliyor. Sabretmesi gerekiyor. Sabrı olmayan insanın bu yolda ilerlemesi mümkün olmaz, kazanması mümkün olmaz, Allah'ın sevgili kulu olması kolay olmaz. Sabrettiği zaman büyük mükâfaatlara nâil oluyor insan...

إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

(الزمر: ١٠)

(İnnemâ yüveffe's-sâbirûne ecrâhüm bi-gayri hisâb) [Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenir.] (Zümer, 39/10) Allah onları seviyor ve onlara büyük mükâfatlar veriyor.

Onun için, Ramazan'da oruç tutuyoruz, yemeğe sabrediyoruz, arzularımızı dizginliyoruz. Bize gelen, çatan insanlara karşı sabrediyoruz... Sabır egzersizi yapıyoruz yâni. Tamam.

(İnde nüzûlü'l-belâ') "Belânın başına gelip çattığı zaman insanın, başına belâ indiği zaman, (tazharü hakâikü's-sabr) o zaman sabrın hakikatleri ortaya çıkar.

O zaman belli olur. Yâni derviş hakikaten sabırlı mı, değil mi bakalım bir belâ gelsin de görelim, sabırlı mı? Şimdi sarık sarıyor, cübbe giyiyor, şalvar giyiyor, tesbih çekiyor, karnı tok, sırtı pek, güzel hali, tamam, kaloriferli camide ibadet etmek kolay.. Hele bir belâ gelsin de bir görelim bakalım. Sabrın hakikati o zaman ortaya çıkar.

Bir bu mânâyâ anlaşılabilir bu söz, yâni belâ geldiği zaman gerçekten sabredici mi, değil mi anlaşılır mânâsına. Bir de, belâ gelmeden sabır eğitimi tam olmaz. Belâ gelecek ki, derviş ona sabrede sabrede, sabırlı bir insan olacak. Yoksa sabredilecek bir konu, bir mevzû yokken uygulamasız olur, nazarî kalır.

Hani sizin okuduğunuz birçok okullar var, fakülteler var, nazari bilgiler var ama bir de laboratuvarları var, tatbikat yerleri var. Teorinin yanında pratik de var. Yâni nazarî olarak sabır, tamam, iyi, güzel ama, belâ geldiği zaman derviş yetişir asıl. Belâlarla yetişir.

Onun için eskiden şeyh efendiler, müridleri biraz böyle belâlara uğrasınlar da sabır bakımından, dervişlik bakımından yetişsinler diye, seyahate gönderirlermiş.

“—Hadi bakalım, yallah, çık bakalım, dolaş, gez, gel.”

Gezerlermiş gezginci seyyahlar. Niye geziyor? Yâni meşakkat çekiyor, yolculuğun ızdırabını duyuyor. Tanınmayan insanların arasında yaşıyor, yatacak yer bulamıyor, yiyecek gıda bulamıyor filan...

Hayatın acılarını tadıyor, böylece sabrı öğrenmiş oluyor, sabır eğitimini tamamlamış oluyor.

Onun için, Yunus Emre diyor ki:

*Gezdim Urum ile Şam'ı
Yukarı illeri kamu*

Urum dediği, Anadolu. Anadolu'yu dolaşmış, Şam'ı dolaşmış hani İran'ı, Irak'ı, Suriye'yi, Ürdün'ü, Mısır'ı, Hicaz'ı dolaşmış yâni. Gezmiş de hani, bilgisiz değil, epeyce her tarafı gören bir insan. Yukarı iller de Kırım vs... Kırım, Kafkasya, Kazan... O taraflar. Oraları da gezmiş, yukarı illeri de dolaşmış. Yâni böyle bir gezme vardır.

Nakşîlikte de “*sefer der vatan*” vardır. Yâni *yolculuğa çıkmadan, vatanda, yâni İstanbul'da dururken, herhangi bir yolculuk yapmadan yetişmek. O hâlet-i rûhiyyeyi kazanmak olduğu yerden. Sefer der vatan vardır.*

Belâ geldiği zaman, sabrın hakikatleri ortaya çıkar. Yâni, adam sabırlı mı, değil mi, belâ geldiği zaman anlaşılır. Veyahut belâlara uğradığı zaman sabrı tam öğrenir mânâsına gelebilir. İki mânâ mümkün.

(*Ve inde mükâşefeti'l-makdûr. tazharü hakàikü'r-rıdâ*) Bir de dervişin kadere rızâ göstermesi lâzım! Allah ne takdir etmişse, sabretmesi lâzım! Çocuđu ölür, işi bozulur, hastalanır, haksızlığa uğrar, hapse girer, çıkar fian... Ne olacak şimdi, yâni isyan mı edecek? Hayır! Rızâ gösterecek. Allah'ın kaderine rızâ gösterecek. Nice masum insanlar vardır, hapse girip çıkmıştır. Medrese-i Yusufiyye demişler, çıkmışlar meselâ, fütur getirmemiş. Burada diyor ki:

(İnde *mükâşefeti'l-makdûr*) “Allah'ın mukadderâtının zâhir olmasıyla, tezâhür etmesiyle, (*tazharu hakàikü'r-rıdâ*) rızanın

hakikati o zaman anlaşılır.” Yâni, sen rızâ makamında bir derviş misin, değil misin bakalım? Kader, mukadderât senin başına ne çoraplar örecek. Onlar açığa çıktığın zaman, senin rızâ makamında olup olmadığı anlaşılır mânâsına gelebilir; bir...

Bir de işte onlar ortaya çıktığı zaman, derviş rızâ halini öğrenir; tatbikatını, uygulamasını o zaman yapar. O zaman tam yetişmiş olur mânâsına gelebilir. Hangi mânâ olursa olsun, doğrudur ve güzeldir.

Bizim bu sözden anladığımız, yapmamız gereken şey nedir?.. Belâ geldiği zaman sabretmektir, kadere rızâ göstermektir. Çünkü Allah takdir ediyor, biliyoruz. İşleri olduran, ölenleri öldüren Allah’tır. O halde Allah’ın takdirine de râzı olmak lâzım.

Meselâ, adamın bir yakını ölüyor hastanede, kadın saçını başını yoluyor, göğsünü açıyor, gömleğini yırtıyor... Neymiş? Modaymış, adetmiş onların memleketinde, ağıt yakılırmış, böyle ağlanırmış. Ağlanmazsa ayıp olurmuş, “Sen yoksa bu ölünün öldüğüne üzölmüyor musun?” diye itham altında kalırmış. İlle o rolü yapacak.

Öyle şey olur mu? Allah’ın takdiri işte, ne yapalım? Hastalanır da, öölür de insan... Sağlık bulur, yaşar da. Hepsi mümkün. Öyle şey yok. Ağıt yakmak...

Sonra kadın çarşafı... Aaaa, ne çarşafı kalıyor, ne başı kalıyor, saçı görünüyor, göğsü açılıyor... Neymiş? Öölüye ağıt. Öyle şey olur mu?.. Sen bu sefer günah üstüne günah işliyorsun. Kadere

rızâ gösterecek, boynunu bükecek, “Yâ Rabbi bu sendendir.” diyecek, dua edecek, metânet gösterecek, tahammül gösterecek, râzı olacak Allah’ın mukadderâtına...

Çok güzel sözler. Aslında bu sözleri hızlı geçiyoruz gibi de geliyor bana; derin derin düşünüp iyice hazmetmemiz lâzım!

I. Dünya ve Ahiret Farklı

قَالَ وَقَالَ يَحْيَىٰ مَحْبُوبُ الْيَوْمِ يُعْقَبُ الْمَكْرُوهَ
غَدًا وَمَكْرُوهُ الْيَوْمِ يُعْقَبُ الْمَحْبُوبَ غَدًا

TS. 113/26 (Kàle, ve kàle yahyâ) Yine Yahye’bni Muàz dedi ki: (Mahbûbü’l-yevm yu’kibü’l-mekrûhe gaden; ve mekrûhü’l-yevm yu’kibü’l-mahbûbe gaden.) “Bugünün sevimli, sevgili olan şeyi, yarın yerini sevilmeyen şeye bırakacak; ve bugünün sevilmeyen şeyi de, yarın yerini sevilen şeye bırakacak.”

Tabii bu söz, bize göre lastikli bir söz, yâni kapalı bir söz. Ne demek istediği pek anlaşılmıyor. Şu anlaşılabilir ve doğrudur: “Bugün hoşuna gidebilecek olaylar olur, yarın hoşuna gitmeyecek olaylar olur. Bugün sıkıntılı olur, yarın sevinçli olur.” mânâsına gelebilir; bir.

İkinci mânâsı; yarın dediği ahirettir. “Dünyada, dünyayı sevip gülüp oynayan, yarın onun hesabını verecek, biraz başı sıkıntıya girecek. Dünyada sıkıntı çeken; dini için, iman için, Allah rızası yolunda sıkıntı çeken de, yarın

onun mükâfatını görüp, iyi hallere nâil olacak.”
mânâsına gelebilir.

Bu doğrudur. Diyor ki Peygamber Efendimiz,
Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin vaadini bize
anlatıyor:

“—Ben kulumdan iki korkuyu, iki ümidi bir
araya getirmem. Bu dünyada korkanı ahirette
korkutmam, bu dünyada korkmadan yaşayanı
da, ahirette öyle hoş bir halde tutmam.
Bu dünyada korkanı ahirette korkutmam,
sevindiririm. Bu dünyada korkmayarak yaşayanı
da, ahirete niye öyle yaşadın diye korkuturum.”
Hadis-i şerifte böyle geçiyor.

m. Üç Grup İnsanla Sohbet Etmekten Sakın!

قَالَ وَقَالَ يَحْيَى اجْتَنِبْتُ صُحْبَةَ ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ
مِنَ النَّاسِ الْعُلَمَاءِ الْغَافِلِينَ وَالْقُرَّاءِ
الْمُدَاهِنِينَ وَالْمُتَّصِفَةَ الْجَاهِلِينَ

TS. 113/27 (Kàle yahyâ) Aynı ravi demiş ki,
Yahye'bni Muàz şöyle buyurmuş: (İctenebtü
suhbete selâseti esnâfin mine'n-nâs: El-
ulemâi'l-gâfilîn, ve'l-kurrâi'l-müdâhinîn, ve'l-
mutasavvıfeti'l- câhilîn.)

Kendisi mutasavvıf ya bu Yahye'bni Muàz, büyük
sûfî, büyük alim, ârif... Diyor ki:

(İctenebtü) Çekindim, (suhbete selâseti esnâfin
mine'n-nâs) insanların üç cinsiyle arkadaşlık
etmekten sakındım, kendimi kolladım, onlarla
arkadaşlık yapmadım, sakındım, çekindim.”

Kim onlar:

1. (El-ulemâi'l-gâfilîn) “Gâfil alimlerle sohbet etmekten kaçındım.” Gâfil çünkü adam. Alim ama gâfil... Onlardan sakındım; bir.

2. (Ve'l-kurrâi'l-müdâhinîn) Kurrâ, Kur'an'ı bilen din adamı demek, hafız demek. Müdâhin de dalkavuk demek. “Dalkavuk hocaların sohbetinden de sakındım.” Yâni, böyle politikacılara, mevkî makam sahiplerine, zenginlere dalkavukluk eden din görevlilerinden de sakındım.

3. (Ve'l-mutasavvıfeti'l-câhilîn) “Cahil tasavvuf erbâbından da sakındım.” Çünkü bu tasavvuf, yâni Allah'ın rızası yolu palavrayla yürümez. Allah'ın rızası yolu cahillikle gitmez. Allah'ın sevgisini kazanmak ince bir iştir, zekâ işidir, dikkat işidir, gönle sahip olma işidir, kendisini iyi kontrol etme işidir. İnsan cahil oldu mu, dervişlik iddiasında bulunur, ben dervişim sanır kendisini... Ama hem kendisi helâk olur, hem de başkasına kötü örnek olur.

Başkasını da raydan, yoldan çıkartabilir.

Onun için, bu üç sınıf insandan kendisi sakınmış. Bize ne sakınmışsa? Yâni demek istiyor ki:

“—Ben hoca olarak, alim olarak sizin de bunlara yanaşmamanızı tavsiye ediyorum: Gâfil alimler, dalkavuk din adamları, cahil sùfiler.”

Sùfinin cahilinden, din adamının dalkavuğundan, alimin de gâfilinden sakınacak. Nasıl olacak? Alimin arif olanıyla ahbablık edecek. Din adamının takvâ ehli olanı, dobra dobra konuşanıyla, sıdk-u sadâkât sahibi olanıyla ahbablık

edecek. Mutasavvıfın da arif olanıyla, muhakkık olanıyla ahbablık edecek, etmesi lâzım!.. İnsanın sahtesiyle hakikisini ayırması lâzım!..

Şapla şeker, ikisi de dış görünüşü itibariyle beyazdır, birbirine benzer ama birisi zehirdir, birisi tatlı bir şeydir. Camla elmas birbirine benzer ama, birisi kıymetlidir, birisi kıymetsizdir. Bunun gibi.

n. Etrafımızdaki Olaylardan İbret Alalım!

قَالَ وَقَالَ يَحْيَى مَنْ لَمْ يَعْتَبِرْ بِالْمُعَايِنَةِ لَمْ يَتَّعِظْ
بِالْمَوْعِظَةِ وَمَنْ اعْتَبَرَ بِالْمُعَايِنَةِ اسْتَغْنَى
عَنِ الْمَوْعِظَةِ

TS. 113/28 (Kàle, ve kàle yahyâ) Yine Yahye'bni Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki: (Men lem ya'tebir bi'l-muàyeneh, lem yetteiz bi'l-mev'izah; ve men i'tebere bi'l-muàyeneh, isteğnâ ani'l-mev'izah.)

İnsanın etrafındaki olaylardan ibret alması lâzım. Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

(الحشر: ٣)

(Fa'tebirû yâ uli'l-ebâr) “Ey mânevî gözleri açık olanlar, ibret alın!” (Haşr, 59/2) (Fa'tebirû) “İbret alın!” demek. Ey gönlü, akli olanlar, ibret alın!

(Men lem ya'tebir bi'l-muàyeneh) "Gözleriyle gördüğünden ibret almayan, gözüyle bakıp da gördüğü çevresindeki olaylardan ibret almayan, (lem yetteiz bi'l-mev'izah) öğütten de anlamaz. Nasihatten, öğütten, vaazdan da anlamaz. Çünkü, gözüyle gördüğünden anlamıyor ki, kulağıyla işittiğini anlasın...

(Ve men i'tebere bi'l-muàyeneh) "Baktığından ibret alan kimse de, (isteğnâ ani'l-mev'izah) öğüde ihtiyaç duymaz." Zaten baktı mı her taraf ibret... Ölüm ibret, olaylar ibret, çiçeğin açılışı ibret, güneşin doğuşu ibret, yağmurun yağışı ibret... Her şey ibret... Yâni, etrafındaki olaylardan ibret almasını bilen de vaize ihtiyacı yok. Tamam, zaten yetiyor.

Buradan çıkan ders nedir? Etrafımızdaki olayları yorumlamasını ve ondan ibret almasını bilmeliyiz. Olayları düşünmeliyiz, olaylardan ibret almalıyız. Bir zalimi görüyoruz, zulmünü yapıyor, yapıyor; ondan sonra tepetaklak gidiyor. Allah zâlimden, azîzün zü'ntikâm olarak intikam alıyor. Bak, sonu nasıl oluyor.

Hırsıza bakıyoruz, başına şöyle bir felâket geliyor. Haram yiyen insana bakıyoruz, sütüne su katan adama bakıyorsun, sürüsünü sel götürmüş. Hileli satış yapan insana bakıyorsun, konağı yanmış. İbret alacaksın etrafındaki olaylardan...

Bir mutasavvıfa sormuşlar:

"—Senin üstadın, şeyhin kim?" Demiş ki:

"—Kedi..."

"—Yâ, kedi insanın üstadı olur mu?" Demiş:

“—Bir keresinde çok soğuk bir gündü, yerler buz tutmuştu, camiye gidiyordum ben. Kedi yüksekteki samanlı, yumuşak yere çıkmak için zıp zıplıyor, cızt kayıyor, çıkamıyor. Bir daha zıplıyor, gene kayıyor, bir daha zıplıyor, gene kayıyor...” Bilmem kaç defa zıplamış, yâni yüz mü, iki yüz mü, zıplamış. Artık o ona biraz bakmış, bakmış, sonra namaza girmiş.

Namazı kıldıktan sonra dışarıya çıkmış, bakmış ki kedi yerine çıkmış yukarıya. O sıcak yere, buzların arasından artık baca kenarı mıydı, neresiydi, dam kenarı mıydı, oraya çıkmış. Ondan ibret almış, demiş ki:

“—Kedi bile amacına ulaşmak için yüzlerce defa zıpladı, zıpladı, sonunda bu işi başardı. E biz insanoğlu niye amacımıza ulaşmak için çalışıp da başarmayalım?”

İbret almış. Bak, kediden ibret alıyor.

Bir başkasına sormuşlar:

“—Murakabeyi nasıl yapalım?”

“—Kediden öğrenin!” demiş.

Kedi böyle farenin deliğinin karşısına geçer, bir böyle konsantre olur, deliğe bir bakar ki, kıpırdamadan, nefes almadan, saatlerce durur. Sonunda fareyi yakalar.

Yâni bir horozun tavukları beslemesi, fedâkârlığı; bir tavuğun civcivleri kollaması, bir kedinin azmi... Bir kuşun ötmesi... E insan etrafındaki olaylara baktı mı, ibret alır.

o. İbret Alan Az

قَالَ وَقَالَ يَحْيَى الْعِبْرَةُ بِالْأَوْتَارِ وَالْمُعْتَبِرُ
بِالْمِثْقَالِ

TS. 114/29 (Kàle, ve kàle yahyâ) Aynı konuyla ilgili bir sözü var son sayfada. Yahye'bnî Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki: (*El-ibretü bi'l-evtâr, ve'l-mu'tebiru bi'l-miskâl.*)

Ne güzel. Arapçasını bile yazabilir arkadaşlar. (*El-ibretü bi'l- evtâr*) “İbret alınacak olaylar kat kat, çok ibret alınacak olaylar. (*Ve'l-mu'tebir*) Ama ibret alan insan, (*bi'l-miskâl*) miskalle...” Yâni miskal çok küçük bir tartı birimi, çok küçük bir ağırlık. “İbret alacak olaylar kat kat çok çok ama, ibret alacak insan azıcık.” diyor.

Hakikaten öyledir. Etrafına bakıp ibret alır, alır ama almayan almıyor, ibret alan çok az oluyor.

p. Dünya ve Ahiret Ehlinin Hizmetçileri

قَالَ وَقَالَ يَحْيَى أَبْنَاءُ الدُّنْيَا تَخْدُمُهُمُ الْإِمَاءُ
وَالْعَبِيدِ وَأَبْنَاءُ الْآخِرَةِ يَخْدُمُهُمُ الْأَبْرَارُ
وَالْأَحْرَارُ

TS. 114/30 (Ve kàle yahyâ) Yine Yahye'bnî Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki: (*Ebnâü'd-dünyâ tahdümühümü'l-imâü ve'l-abîd, ve ebnâü'l-âhireti yahdümühümü'l-ebrârü ve'l-ahrâr.*)

(*Ebnâü'd-dünyâ*) “Dünyanın çocukları” demek. *Ebnâ*, çocuk demek. *Ebnâü'd-dünyâ*, dünyanın çocukları, yâni ehl-i dünya. (*Tahdümühüm*) Hizmet eder. (*El-imâu*) İmâ’, câriye demek, cariyeler. (*Ve'l-abîd*) Köleler. Yâni, “Dünya ehline cariyeler, kullar, köleler hizmet eder.”

(*Ve'bnâü'l-âhireh*) “Ahiret ehline ise, (*yahdümühüm*) hizmet eder (*el-ebrârü ve'l-ahrâr*) Allah’ın ebrâr kulları ve ahrâr kulları hizmet eder.”

Ebrâr çoğuldur, iyi kullar demek. İyilik yapan, takvâ ehli olan, herkese, anasına, babasına, büyüklerine izzet, itibar, hürmet eden insanlar demek. Ahrâr da, hürler demek. Buradaki hürriyetten maksat dünyaya kulluktan, kölelikten, nefse kulluktan, kölelikten kendisini kurtarmış insan demektir.

r. Nefsi Hayırlı İşle Meşgul Etmek

قَالَ وَقَالَ يَحْيَى لَا تُرْبِحُ عَلَى نَفْسِكَ بِشَيْءٍ أَجَلٌ
مِنْ أَنْ تَشْغَلَهَا فِي كُلِّ وَقْتٍ بِمَا هُوَ
أَوْلَىٰ بِهَا

TS. 114/31 (*Kâle, ve kâle yahyâ*) Yahye’bni Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki:

(*Lâ türbih alâ nefsike bi-şey’in ecelle min en teşğalehâ –fî külli vaktin– bimâ hüve evlâ bihâ*) “Nefsine daha büyük kazanç sağlayacak bir şey olamaz, onu her vakitte kendisi için

daha uygun olan bir şeyle meşgul etmekten daha kazançlı bir şey olamaz. Nefsine kazanç sağlamak istiyorsan, onu meşgul olduğu şeyden, daha hayırlı bir şeyle meşgul etmekten daha kârlı bir şey olmaz.”

Yâni adam kahvede oturuyor, bu bir iş. Nefsi orada oturmakla meşgul oluyor. Bu iş mi yâni? Daha hayırlı şey var. Gitsin ilim öğrensin. Gelsin camiye, namaz kılsın, vaaz dinlesin vs... Yâni içinde bulunduğu hali insan düşünecek, nefsini o halden daha hayırlı bir şeyle meşgul etme arzusunda olacak, prensibinde olacak. Öyle yaparsa, bundan daha kazançlı insan olmaz. Sağlayabileceği en büyük kazanç budur diyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi, bu okuduğumuz güzel cümlelerin, güzel ârifâne hakikatlerin mânâsını anlayıp da, hayatına bunları uygulayan, böylece Allah'ın rızasını kazanan, ahirette yüksek makamlara eren, dünyası ahireti mâmur olan kullarından eylesin...

Bi-hürmeti esrâri sûreti'l-fâtihah!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

23. 04. 1994 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü